

RADA FUNDACJI

Halina Bortnowska-Dąbrowska

Jerzy Ciemniowski

Janusz Grzelak

Michał Nawrocki

Marek Antoni Nowicki

Teresa Romer

Stefan Starczewski

ZARZĄD FUNDACJI

Prezes

Grzegorz Prętyk

Wiceprezes

Adam Bork

Sekretarz

Maciej Nowak

Skarbnik

Elżbieta Czerniecka

Członek Zarządu

Janina A. Kłosowska

Warszawa, 12 grudnia 2011

/2011/PSP

Szanowny Pan
SSN Antoni Górski
Przewodniczący Krajowej Rady Sądownictwa
ul. Rakowiecka 30
02-528 Warszawa

Wielce Szanowny Panie Przewodniczący,

W zakresie szczególnego zainteresowania Helsińskiej Fundacji Praw Człowieka znajduje się prawo do rzetelnego postępowania sądowego oraz zasada bezstronności i niezawisłości sędziowskiej, które stanowią fundament demokratycznego państwa prawa. W związku powyższym pragniemy zwrócić się do Krajowej Rady Sądownictwa, a w szczególności do Komisji ds. Etyki Zawodowej Sędziów z prośbą o zajęcie stanowiska w sprawie standardu sporządzania uzasadnień przez sędziów.

Stan faktyczny (. . .)

Kompetencje Krajowej Rady Sądownictwa

Konstytucja RP w art. 186 stanowi, że Krajowa Rada Sądownictwa stoi na straży niezależności sądów i niezawisłości sędziów.

Zgodnie z art. 3 *Ustawy z dnia 12 maja 2011 r. o Krajowej Radzie Sądownictwa*¹ do kompetencji Rady należy: uchwalanie zbioru zasad etyki zawodowej sędziów i czuwanie nad ich przestrzeganiem. Uważa się, że zadaniem etyki sędziowskiej jest skłonienie do refleksji moralnej, która ma służyć sędziemu w sprawowaniu osobistej kontroli nad jakością wykonania jego zadań oraz w budowaniu prestiżu zawodu².

W związku z powyższym Helsińska Fundacja Praw Człowieka pragnie zwrócić się do Krajowej Rady Sądownictwa z pytaniem o wskazanie standardu, jaki zgodnie z zasadami etycznymi pełnienia funkcji sędziego powinien towarzyszyć sporządzaniu uzasadnienia przez skład orzekający.

Pragniemy nadmienić, że nie jest naszym celem ocena powyżej opisanej praktyki sądowej z punktu widzenia odpowiedzialności karnej sędziów. Nie jest również naszą intencją uzyskanie opinii Rady na temat wskazanego stanu faktycznego. Powyższy przykład przedstawiliśmy celem zasygnalizowania, że sytuacje kopiowania części uzasadnień mają miejsce i nie są zjawiskiem jedynie teoretycznym. Wymaga podkreślenia faktu, że praktyka kopiowania części

¹ Ustawa z dnia 12 maja 2011 r. o Krajowej Radzie Sądownictwa (Dz. U. 2011, Nr 126 poz. 714).

² M. Najda, T. Romer, *Etyka dla sędziów. Rozważania*, Oficyna 2007, s. 7 - 19.

uzasadnień dotyczyła w przedstawionych powyżej sprawach kilku sędziów, a nie jednej osoby, która powtarzała argumentację ze swoich wcześniejszych orzeczeń.

W naszej ocenie Krajowa Rada Sądownictwa jest organem właściwym do zajęcia stanowiska w tej sprawie.

Standard rzetelności przy pełnieniu funkcji sędziego

Sposób wykonywania obowiązków sędziego określa art. 82 § 1 *Prawa o ustroju sądów powszechnych*³, wedle którego sędzia jest obowiązany postępować zgodnie ze ślubowaniem sędziowskim. Sędzia powinien w służbie i poza służbą strzec powagi stanowiska sędziego i unikać wszystkiego, co mogłoby przynieść ujmę godności sędziego lub osłabiać zaufanie do jego bezstronności. Powyższe wytyczne w połączeniu z art. 66 ustawy, wprowadzającym zobowiązanie do sumiennego wykonywania obowiązków, pozwalają określić wzorzec modelowego sędziego.

Problematykę ogólnych zasad rzetelności sędziów precyzuje także *Zbiór Zasad Etyki Zawodowej Sędziów*, który w § 2 stanowi, że *Sędzia powinien zawsze kierować się zasadami uczciwości, godności, honoru, poczuciem obowiązku oraz przestrzegać dobrych obyczajów*. Standard sporządzania uzasadniania orzeczeń określa bliżej § 11. Zgodnie z nim sędzia, wyjaśniając stronom kwestie proceduralne i podając motywy orzeczenia, powinien czynić to w sposób dla nich zrozumiały. W motywach orzeczenia sędzia powinien unikać sformułowań wykraczających poza rzeczową potrzebę uzasadnienia stanowiska sądu mogących naruszać godność lub cześć podmiotów występujących w sprawie albo też osób trzecich. Obowiązek podawania w sposób jasny i kompletny, w łatwo zrozumiałych słowach motywów orzeczenia nakłada również na sędziów Komitet Ministrów Rady Europy w *Zaleceniach nr R(94)12 dotyczących niezawisłości, sprawności postępowań i roli sędziów*.⁴

Rola uzasadnienia orzeczenia sądowego

Do oceny obowiązków sędziego w kontekście sporządzenia uzasadnienia niezbędne jest wskazanie roli, jaką pełni ta część decyzji sądowej w procesie wymierzania sprawiedliwości. Prof. E. Łętowska, wyraziła pogląd, zgodnie z którym uzasadnienie jest instrumentem, w którym odzwierciedla się głos sądu w dyskursie społecznym⁵. Trybunał Konstytucyjny w postanowieniu z dnia 11 kwietnia 2005 r.⁶ wskazał, że uzasadnianie orzeczeń sądowych jest decydującym komponentem prawa do rzetelnego sądu jako konstytucyjnie chronionego prawa jednostki. W judykacie tym Trybunał wyróżnił również funkcje jakie pełni uzasadnianie orzeczeń. Wskazał, że zadaniem uzasadnienia jest sprzyjanie samokontroli organu orzekającego, pełni ono też funkcję wyjaśniająco-interpretacyjną (w tym dokumentacyjną i ułatwiającą realizację orzeczenia) oraz kontroli zewnętrznej, umożliwiającej akceptację orzeczenia w skali indywidualnej. Ponadto, realizuje ono funkcję wychowawczą. Trybunał zaznaczył jednocześnie, że opisane powyżej zadania uzasadnienia wynikają z zasady państwa prawa, godności ludzkiej i skutecznego prawa do sądu. Jak wskazują P. Hofmański i S. Zabłocki w „*Elementach metodyki pracy sędziego w sprawach*

³ Ustawa z dnia 27 lipca 2001 r. Prawo o ustroju sądów powszechnych (Dz. U. 2001, Nr 98 poz. 1070).

⁴ Zalecenia Komitetu Ministrów Rady Europy nr R(94)12 dotyczące niezawisłości, sprawności i roli sędziów. (przyjęte przez Komitet Ministrów w dniu 13 X 1994 roku na 516 posiedzeniu zastępców ministrów).

⁵ E. Łętowska, *Udział trzeciej władzy w dyskursie społecznym - sądy i trybunały najwyższych instancji* (w:) R. Hauser, L. Nawacki, *Państwo w służbie obywateli: księga pamiątkowa Jerzego Świątkiewicza*, Warszawa 2005, s. 38.

⁶ Postanowienie Trybunału Konstytucyjnego z dnia 11 kwietnia 2005 r., SK 48/04, OTK-A 2005, Nr 4, poz. 45.

karnych”⁷ spojrzenie na opracowanie pisemnych motywów orzeczeń z tej perspektywy powinno prowadzić do zwiększenia staranności przy tych czynnościach.

W piśmiennictwie podkreśla się, że sporządzenie uzasadnienia wyroku jest jedną z najtrudniejszych czynności powierzonych sędziemu. Przedstawiciele doktryny prawniczej zgodnie wskazują, że pisemne motywy orzeczenia sądowego stanowią jedyny materialny dowód przebiegu rozumowania sądu i jako takie pozwalają na jego weryfikację, dając również szansę na ocenę bezstronności sądu⁸. Rolą uzasadnienia orzeczenia, jako czynności sprawozdawczej, jest przedstawienie przesłanek determinujących jego wydanie, założeń i toku rozumowania, którym kierował się sąd przy podejmowaniu decyzji. Wysokie standardy powinny spełniać zarówno treść uzasadnienia (w tym jego kompletność, logika rozumowania i siła argumentacji) oraz forma (struktura, język). Uzasadnienie powinno wywoływać u stron przekonanie o słuszności podjętego rozstrzygnięcia, ponieważ może to zapobiec zbędnemu zaskarżeniu orzeczenia⁹. W doktrynie wskazuje się, że pisemne uzasadnienie wydanego wyroku ma przekonać przede wszystkim stronę, która przegrała proces, że orzeczenie jest zgodne z prawem, słuszne i sprawiedliwe.

Zdaniem Sądu Najwyższego ta część orzeczenia sądowego *pełni nie tylko funkcję procesową, lecz także buduje autorytet wymiaru sprawiedliwości i kształtuje zewnętrzne przekonanie o sprawiedliwości orzeczenia*¹⁰. Sąd Najwyższy w swoim orzecznictwie przyjął również że *uzasadnienie wyroku powinno wskazywać logiczny proces, który doprowadził sąd do wniosku o winie lub niewinności oskarżonego. Sąd więc powinien wskazać w uzasadnieniu, jakie fakty uznaje za ustalone, na czym opiera poszczególne ustalenia i dlaczego nie uznaje dowodów przeciwnych, a następnie, jakie wnioski wyprowadza z dokonanych ustaleń*¹¹.

Sąd Najwyższy zwracał uwagę również, że wyrok, którego uzasadnienie jest dotknięte wadami, nie może być poddany prawidłowej kontroli, co powoduje z reguły jego uchylenie i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania¹². Wprost do problematyki kopiowania fragmentów orzeczeń Sąd Najwyższy odniósł się w orzeczeniu z dnia 2 marca 2005 r., w którym stwierdził, że *„powtórzenie (powielenie), po ponownym rozpoznaniu sprawy, uzasadnienia uchylonego uprzednio wyroku i przedstawienie tego uzasadnienia jako własnego, podobnie jak powtórzenie (powielenie) uzasadnienia aktu oskarżenia, z reguły w sposób rażący narusza nie tylko przepis art. 424 § 1 k.p.k., ale poprzez niego również fundamentalne zasady procesu, wyrażone w art. 8 § 1 k.p.k. oraz w art. 7 k.p.k.”*¹³

⁷ P. Hofmański, S. Zabłocki, *Elementy metodyki pracy sędziego w sprawach karnych*, Oficyna 2011.

⁸ W. Jasiński, *Bezstronność sądu i jej gwarancje w polskim procesie karnym*, Oficyna 2009.

⁹ B. Bładowski, *Metodyka pracy sędziego cywilisty*, Oficyna 2009.

¹⁰ Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 4 listopada 2003 r., V KK 74/03, Prok. i Pr. – Orzecznictwo 2004 nr 3 poz.13.

¹¹ Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 29 listopada 1973 r., II KR 105/73, OSNPG 1974, nr 3-4, poz. 47.

Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 18 stycznia 1980 r., III KR 424/79, OSNPG 1980, nr 7, poz. 98.

¹² Wyrok Sądu Najwyższego z 30 stycznia 1984 r. Rw 1080/83, OSNKW 1984, nr 7-8, poz. 79; wyrok Sądu Najwyższego z dnia 28 lutego 1983 r. II KR 25/83, OSNPG 1984, nr 3, poz. 17; wyrok Sądu Najwyższego z dnia 21 lutego 1984 r., III KR 295/83, OSNKW 1984, nr 9-10, poz. 92; wyrok Sądu Najwyższego z dnia 17 VIII 1984 r., IV KR 180/84, OSNKW 1985, nr 3-4, poz. 28; wyrok Sądu Najwyższego z dnia 20 X 1984 r., III KR 172/84, OSNPG 1985, nr 3, poz. 27; wyrok Sądu Najwyższego z dnia 18 marca 1985 r., V KRN 75/85, OSNPG 1985, nr 11, poz. 140; postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 3 maja 1985 r., IV KZ 54/85, OSNPG 1985, nr 8-9, poz. 123; wyrok Sądu Najwyższego z 31 maja 1985 r., V KRN 333/85, OSNPG 1985, nr 10, poz. 129.

¹³ Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 2 marca 2005 r. IV KK 335/04, OSNKW 2005/4/36, Biul. SN 2005/4/22, Wokanda 2006/1/18.

Zgodnie z art. 328 § 2. *Kodeksu Postępowania Cywilnego*¹⁴ uzasadnienie wyroku powinno zawierać wskazanie podstawy faktycznej rozstrzygnięcia, a mianowicie: ustalenie faktów, które sąd uznał za udowodnione, dowodów, na których się oparł, i przyczyn, dla których innym dowodom odmówił wiarygodności i mocy dowodowej, a także wyjaśnienie podstawy prawnej wyroku z przytoczeniem przepisów prawa.

Podobne przepisy zawierają również inne procedury sądowe. Nie chcemy ograniczać naszego wystąpienia do postępowania cywilnego, które stanowi jedynie podstawę faktyczną naszego pisma. Wyrażamy bowiem przekonanie, że rzetelne opracowywanie motywów orzeczenia powinno charakteryzować każde toczące się postępowanie. Szczególnie istotne jest staranne przedstawienie uzasadnienia wyroku w postępowaniu karnym. Zgodnie z art. 424 § 1 *Kodeksu Postępowania Karnego*¹⁵ uzasadnienie powinno zawierać: wskazanie, jakie fakty sąd uznał za udowodnione lub nieudowodnione, na jakich w tej mierze oparł się dowodach i dlaczego nie uznał dowodów przeciwnych, wyjaśnienie podstawy prawnej wyroku.

Orzecznictwo Europejskiego Trybunału Praw Człowieka (dalej: ETPCz) na temat roli uzasadnienia orzeczenia

Również w orzecznictwie Europejskiego Trybunału Praw Człowieka podkreśla się rolę uzasadnień orzeczeń, w toku prowadzonego postępowania. Zgodnie z orzecznictwem ETPCz prawo do uzyskania uzasadnienia orzeczenia jest elementem rzetelności postępowania. Trybunał potwierdził, że art. 6 ust. 1 Europejskiej Konwencji o Ochronie Praw Człowieka i Podstawowych Wolności zobowiązuje sąd do uzasadniania wydawanych decyzji¹⁶. W wyroku *Assanidze przeciwko Gruzji*¹⁷ Trybunał podkreślił, że rola wymiaru sprawiedliwości nie kończy się w momencie wydania orzeczenia. Tylko uzasadnione orzeczenie może prowadzić do wykonywania społecznej kontroli nad wymiarem sprawiedliwości.¹⁸ Obowiązek sporządzenia uzasadnienia nie ma zastosowania jedynie do wyroków, lecz również do innych orzeczeń, w tym incydentalnych (raport Komisji w sprawie *Bricmont przeciwko Belgii*¹⁹, wyrok *Pisano przeciwko Włochom*²⁰). Trybunał podkreśla, że pisemne motywy wyroku pozwalają wykazać, że strony zostały wysłuchane oraz dają możliwość realnej kontroli orzeczenia w toku instancji (wyrok *Tatishvili przeciwko Rosji*²¹, wyrok *Hadjianastassiou przeciwko Grecji*²²). Trybunał podkreśla, że zakres uzasadnienia zależy od charakteru sprawy²³. Szczególnie w sprawach karnych wskazuje się, że oskarżony ma prawo poznania okoliczności, na jakich sąd opiera swoją decyzję, jak również samych rozważań sądu, które

¹⁴ Ustawa z dnia 17 listopada 1964 r. Kodeks Postępowania Cywilnego (Dz. U. 1964, Nr 43 poz.296).

¹⁵ Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. Kodeks Postępowania Karnego (Dz. U. 1997, Nr 89 poz. 555).

¹⁶ Wyrok Europejskiego Trybunału Praw Człowieka w sprawie *B. i P. przeciwko Wielkiej Brytanii* z dnia 24 kwietnia 2001 r., skarga nr 36337/97.

Wyrok Europejskiego Trybunału Praw Człowieka w sprawie *Kuznetsov i inni przeciwko Rosji* z dnia 11 stycznia 2007 r., skarga nr 184/02.

¹⁷ Wyrok Europejskiego Trybunału Praw Człowieka w sprawie *Assanidze przeciwko Gruzji* z dnia 8 kwietnia 2004 r., skarga nr 71503/01.

¹⁸ Wyrok Europejskiego Trybunału Praw Człowieka w sprawie *Hirvisaari przeciwko Finlandii* z dnia 27 września 2001 r., skarga nr 49684/99.

¹⁹ Raport Komisji w sprawie *Bricmont przeciwko Belgii* z dnia 7 lipca 1989 r. skarga nr 10857/84.

²⁰ Wyrok Europejskiego Trybunału Praw Człowieka w sprawie *Pisano przeciwko Włochom* z dnia 23 października 2001, skarga nr 48420/99.

²¹ Wyrok Europejskiego Trybunału Praw Człowieka w sprawie *Tatishvili przeciwko Rosji* z dnia 22 lutego 2007r., skarga nr 1509/02.

²² Wyrok Europejskiego Trybunału Praw Człowieka w sprawie *Hadjianastassiou przeciwko Grecji* z dnia 16 grudnia 1992r., skarga nr 12945/87.

²³ Wyrok Europejskiego Trybunału Praw Człowieka w sprawie *Ruiz Torija przeciwko Hiszpanii* z dnia 9 grudnia 1994 r., skarga nr 18390/91.

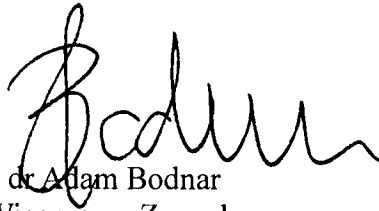
doprowadziły go do określonych wniosków. Jednakże wydaje się, że wymóg rzetelnego przedstawienia motywów decyzji organów wymiaru sprawiedliwości powinien dotyczyć wszystkich rodzajów postępowań, a nie tylko postępowania karnego.

Wnioski

Mając na uwadze wyżej przytoczone fakty, zwracamy się z uprzejmą prośbą do Krajowej Rady Sądownictwa o wyrażenie opinii dotyczącej następującego problemu - czy kopiowanie fragmentów orzeczeń stanowi naruszenie zasad etyki sędziowskiej i czy działanie to nie uchybia rzetelnemu wykonywaniu obowiązków sędziego w zakresie sporządzania uzasadnień.

W ocenie Helsińskiej Fundacji Praw Człowieka, powołanie sędziów do stania na straży dobra jakim jest sprawiedliwość wymaga szczególnej troski o przestrzeganie przez tę grupę zawodową staranności i sumienności. Upowszechnienie opisaney praktyki może doprowadzić do zagrożenia prawa do rzetelnego postępowania sądowego.

2 wyrazami szacunku,

dr Adam Bodnar
Wiceprezes Zarządu

